

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ В СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕРВНОГО НАВЧАННЯ

В статті висвітлені деякі підходи до управлінської діяльності у вищих навчальних закладах в системі безперервного навчання. Розкрито принцип єдності управління та самоуправління в педагогічному процесі, їх роль у забезпеченні ефективності навчання. Звернуто увагу на роль педагогічних технологій навчання, в системі безперервної освіти. Визначено роль управлінських функцій викладача в підготовці та перепідготовці інженерних кадрів.

Ключові слова: *безперервна освіта, управлінська діяльність, педагогічні технології.*

В статье освещены некоторые подходы к управленческой деятельности в высших учебных заведениях в системе непрерывного обучения. Раскрыто принцип единства управления и самоуправления в педагогическом процессе, их роль в обеспечении эффективности обучения. Обращено внимание на роль педагогических технологий обучения, в системе непрерывного образования. Определена роль управленческих функций преподавателя в подготовке и переподготовке инженерных кадров.

Ключевые слова: *непрерывное образование, управленческая деятельность, педагогические технологии.*

The article highlights some of the approaches to the management of higher education institutions in the system of lifelong learning. Reveals the principle of unity and self-management in the pedagogical process, their role in ensuring the effectiveness of training. Attention is paid to the role of pedagogical technologies in Continuing Education. The role of managerial functions in teacher training and retraining of engineering cadres.

Keywords: *continuing education, management activities, educational technology.*

Вступ

При здійсненні управлінської діяльності у вищих навчальних закладах

необхідною умовою є врахування закономірностей, які впливають на її ефективність. Однією із таких є закономірність стабільності системи управління вищою освітою, яка знайшла свій прояв у проектуванні програми розвитку вищих навчальних закладів в умовах вимог Болонського процесу.

Управління навчальним процесом є складова багаторівневої логічної моделі базових елементів самого процесу, які мають процесуальну логічну послідовність та певний алгоритм дій.

Сучасний стан розвитку освіти в Україні характеризується інтенсивним потоком нового в теорії і практиці навчання та виховання, в управлінні освітнім процесом. З'явилися нові навчальні технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи навчання і виховання, освітні моделі, нестандартні підходи до управління.

На нашу думку, все більш чіткими стають в освіті тенденції безперервності та глобалізації освіти, підвищення ролі її якості та спрямованості на результат.

Складність, багатоаспектність і взаємозалежність управлінських проблем потребують нових ідей і підходів, що розвивають перспективи пошуку оптимальних інновацій управлінської діяльності. І тому концептуальною засадою освіти повинні виступати ретельний добір професорсько-викладацького складу, систематичне підвищення його професійного рівня, створення в кожному навчальному закладі атмосфери творчого пошуку.

Для вирішення таких завдань необхідно здійснювати соціальний моніторинг, який передбачає системний аналіз процесів соціогуманітарної сфери, вирішення її суперечностей [1].

З розвитком демократичних процесів відбуваються зміни у співвідношенні між управлінням і самоуправлінням. Сукупність самоуправління не можна досліджувати у відриві від механізмів управління. У зв'язку з цим важливого значення набуває принцип єдності управління та самоуправління в педагогічному процесі, зокрема, через організацію самостійної навчальної діяльності студентів [2].

Аналіз останніх досліджень

Організація самостійної роботи студентів в університеті займає особливе місце у підвищенні якості навчального процесу. Вона вимагає постійного управлінського впливу та оцінки.

В університеті підготовлено методики, що дозволяють активізувати самостійну роботу студентів, підвищувати рівень викладання дисциплін. Здійснюються заходи, спрямовані на максимальну економію і розумне використання часу як студентами, так і викладачами [4].

Певні напрацювання в науковій організації навчального процесу дають можливість удосконалювати планування всіх видів навчальної роботи, більш ширше використовувати різноманітні методи активного навчання тощо.

Розроблено нові підходи до відбору змісту навчання з окремих дисциплін, до побудови системи самостійних завдань, до здійснення контролю за результатами навчання. При відборі навчального матеріалу викладачі структурують його таким чином, щоб студенти могли побачити можливості

застосування даної дисципліни в своїй професійно-виробничій діяльності. Другорядні питання з курсу вилучаються, найбільш цікаві з них використовуються в поза аудиторній роботі при самостійному опрацюванні. При цьому велике значення надається методам стимулювання навчання і самоосвіти, самоконтролю знань.

Особливу роль в управлінні відіграє контроль ефективності навчального процесу. Традиційний підхід до реалізації цієї управлінської функції через контроль та оцінку успішності студентів не дає цілковито характеризувати рівень особистісного зростання майбутнього спеціаліста. Через це актуальною є проблема критеріїв і показників, формування особистості майбутнього фахівця протягом професійного його навчання [4].

Важливе місце в комплексі завдань з формування активної життєвої позиції в майбутнього молодого спеціаліста займає залучення студентів до керування навчальним процесом, до вирішення проблем, пов'язаних з організацією побуту та відпочинку. Одним із таких гарантів демократизації студентського життя є студентське самоврядування. На підставі опитування викладачів і студентських активістів розроблена і успішно функціонує система студентського самоврядування. Перші її кроки показали позитивні результати.

Студенти пробують свої сили у складанні розкладу навчальних занять і екзаменаційних сесій, в контролі за успішністю і навчальною дисципліною, в упорядкуванні навчальних планів і програм, проведенні аналізу навчального процесу. При цьому підвищилася взаємна вимогливість, відповідальність за результати колективної діяльності, розвивається ініціатива і самодіяльність студентів. Разом з тим дослідження показали, що необхідно надавати студентським колективам реальну можливість більше займатися проблемами організації навчального процесу, його поліпшенню.

В системі управління в університеті важливе значення приділяється соціологічним дослідженням, які проводяться з метою вивчення думки студентів про якість викладання навчальних дисциплін і лекторської майстерності викладачів. Одержані результати об'єктивно відображають якісні характеристики викладачів, сильні і слабкі сторони їхньої роботи. Вивчення і врахування результатів анкетування допомагає підвищувати якість викладання, що, в цілому, сприяє поліпшенню навчального процесу в університеті.

Постановка завдання

Слід відзначити, що однією з основних проблем, пов'язаних з управлінням навчальним процесом, є налагодження оптимальних взаємин студента й викладача. Це досягається шляхом постійного вдосконалення навчально-виховного процесу, що є визначальною рисою управлінської діяльності в університеті. При організації взаємодії педагога і студента акцент переноситься з навчальної діяльності викладача на пізнавальну діяльність того, хто навчається.

Виклад основного матеріалу

Виявлено, що із якостей особистості викладача студенти найбільше

цінують об'єктивність в оцінці їх знань, поважне ставлення до них і терпіння. Цінять доброзичливість і такт, вимогливість, зацікавленість в їхніх успіхах. Найвищу рангову вагу в оцінці студентів мають такі професійно-педагогічні уміння викладачів: дотримання логічної послідовності у викладі матеріалу, що вивчається; викладання матеріалу ясно, доступно; роз'яснення складних положень; відокремлення головних моментів.

Посилена увага до запровадження інноваційних технологій, нових форм, методів, засобів навчання, розрахованих передусім на індивідуальний підхід до кожного студента.

Успішно вирішуються проблеми цільового набору абітурієнтів, дистанційного навчання, розробки єдиних принципів модернізації і оновлення начальної-лабораторної бази й інше.

Результати дослідження

Окремої уваги заслуговує проблема запровадження в навчальний процес методики дистанційного навчання на основі комп'ютерної та телекомунікаційної техніки. Це відкриває широкі перспективи для індивідуалізації навчально-виховного процесу, розкриття творчого потенціалу кожного студента, для залучення до освіти осіб, які не мають змоги з різних причин скористатися традиційними формами навчання.

Ефективність дистанційного навчання залежить від наступних факторів: взаємодії викладача та студента; педагогічних технологій, що застосовуються; ефективності розроблених методичних матеріалів і засобів їх одержання; ефективності зворотного зв'язку [2].

Розуміння процесу навчання як системи управління пізнавальною діяльністю тих, хто навчається, дозволяє розглядати особистісну саморегуляцію як сукупність особливостей процесуальної та особистісної активності людини [3].

Теоретичні та практичні розробки психологічних проблем управління пізнавальною діяльністю студентів є цінним набутком як психології, так і дидактики.

Відносно педагогічних технологій. Особливістю цього процесу є збільшення дистанційних курсів, які б розроблялись на єдиних концептуальних засадах, охоплювали весь курс дисципліни в цілому. Керівництво цим процесом вимагає розвитку самостійності студентів шляхом використання різних прийомів та методів навчальної роботи.

Важко не погодитися з тим, що дистанційна форма навчання повинна здійснюватися за кейс-технологією, що означає: навчально-методичні матеріали чітко структуровані з тим, щоб їх можна було відповідним чином комплектувати у спеціальний набір. Кожен студент отримує повний комплект навчальних посібників з дисциплін. Посібники створюються таким чином, щоб звести до мінімуму звернення студента до додаткової навчальної інформації оскільки вони містять детальні інструкції з вивчення матеріалу, систематизований його виклад, контрольні завдання, питання для самоперевірки, завдання для проміжного і підсумкового контролю тощо [2].

Найважливішим компонентом на сьогоднішній день є технічне й

програмне забезпечення дистанційного режиму навчання.

Управління навчальним процесом у вищому навчальному закладі — це планомірний вплив на його зміст, структуру, передумови ефективності з метою забезпечення високого рівня професійного становлення й особистісного зростання майбутнього фахівця, його науково-теоретичної та практично-методичної підготовки.

Необхідність у безперервній освіті фахівців в нашій країні — факт незаперечний. При поглибленні спеціалізації висококваліфікованої професійної діяльності все більшої ваги набуває розширення не тільки професійного, а й загального кругозору інженерних кадрів, що запобігає професійній однобокості, залежності та обмеженості.

Тому постало питання не тільки про підготовку висококваліфікованих, компетентних і конкурентоспроможних фахівців із числа студентської молоді, але й про перепідготовку і підвищення кваліфікації спеціалістів з вищою освітою [5].

Вважаємо, що провідну роль в цьому питанні повинні відігравати інститути післядипломної освіти. Вони порівняно з іншими освітніми структурами здатні більш гнучко і з випередженням реагувати на запити регіональної економіки, що змінюється. Для виконання цих завдань потрібний відповідний рівень оперативного управління організацією навчального процесу, який, на наш погляд, має бути реалізований через:

а) розвиток наукового потенціалу співробітників інституту, створення умов для їхньої діяльності;

б) реалізацію принципу модульності в поширенні певних видів діяльності в зовнішній простір, розвиток комплексів, асоціацій і об'єднань інституту з іншими суб'єктами освітньої практики;

в) участь інституту в освітній практиці, що призводить до зміни характеру наукових розробок [5].

Так, наприклад, в університеті проблемні питання післядипломної освіти вирішується через систему підготовки та перепідготовки інженерно-технічних кадрів для нафтогазової промисловості. Ми прийшли до висновку, що вона повинна здійснюватись через використання нових педагогічних технологій навчання, спрямованих на розвиток ініціативи, самостійності і творчості як основних складових професійної компетентності спеціаліста з новим економічним мисленням.

Під сучасним педагогічними (освітніми) технологіями розуміємо не будь-які, а лише ті, що створюють пріоритетні умови для інноваційного підходу [5].

При такому навчанні важливу роль відіграє самостійна пізнавальна діяльність студентів із застосуванням раніше засвоєних за допомогою викладача знань. На такій основі прискорюється процес самостійного здобуття нових знань і оволодіння певними видами діяльності з їх застосування. Тільки завдяки сучасним технологіям навчання забезпечується якісна підготовка спеціалістів на рівні сучасних вимог виробництва.

На основі досвіду впровадження нових технологій навчання можна

зробити такі висновки щодо забезпечуваності ними ефективності організації і проведення навчального процесу:

1. Чітка розробка і постановка навчальних цілей через результат діяльності студентів. Створення для цього педагогічної таксономії цілей, основу якої мають складати різнорівневі задачі і завдання, поступове оволодіння якими буде сприяти досягненню кожним студентом заданої якості та рівня навчання.

2. Планування навчальної діяльності студентів і згідно з нею планування своєї педагогічної роботи викладачем зі створення ситуації успіху, управління процесом оволодіння знаннями, методичної підтримки, оцінювання і т. д.

3. Пріоритетність самостійної, в т. ч. творчої, продуктивної пізнавальної діяльності над репродуктивно-догматичною діяльністю. Реалізація задачного, замість процесуального, підходу до навчання [4], [5].

Все це дає можливість індивідуалізувати методику навчання, прискорювати темпи просування до заданих цілей шляхом зняття жорстких часових та методичних нормативів в навчальній діяльності, посилюються мотиваційні основи навчальної діяльності.

При таких підходах до навчання суттєво змінюється роль і функції педагога. Від початкової до вищої школи педагог займає провідну, проте не домінуючу позицію, виконує функції режисера, а не розпорядника, відіграє роль не тільки організатора, але й співучасника такого навчального процесу, який будується як діалог слухачів з реальністю, що пізнається, іншими людьми, як збагачення їх цілісного особистісного досвіду.

Тому можна вважати, що забезпечення всебічної готовності громадян до одержання освіти будь-яких рівнів є пріоритетним напрямком її реформування. Завдання колективів навчальних закладів створювати умови для задоволення їх освітніх і професійних потреб та можливостей удосконалення шляхом перепідготовки і підвищення кваліфікації, що дасть можливість реально впроваджувати в практику умови безперервної освіти.

В такому процесі важливе концептуальне осмислення психолого-педагогічних основ управління підготовкою фахівця, що створює передумови для поліпшення технічної освіти на сучасному етапі. Таким є наше бачення розглянутої проблеми.

Висновки

Інноватика розгляду цього питання полягає в необхідності дослідження базових принципів управлінської діяльності, що становить теоретико-методологічну основу визначення змісту та системної взаємодії управлінських впливів на різних рівнях організації навчального процесу. Важливим у цьому процесі звільнитись від стереотипів і створювати нові оригінальні, творчі моделі управління притаманні українській системі вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція сучасної державної кадрової політики України: Наук. вид.-

К-: Вид-цтво НАДУ, 2006.-56 с.

2. Толенчук П.М. З думкою про Україну...[текст]: вибрана публіцистика// Ред.-упоряд. В.О.Карпенко. –К.: Університет "Україна", 2008.-480 с.

3. Деркач Л.М., Резанко В.М. Психологія самоконтролю в процесі засвоєння знань студентами. – Чернівці: Митець, 1999.-80 с.

4. Векерик В.І., Козак Ф.В., Сверида Б.В. Концептуальні підходи до управління навчальним процесом. Нові технології навчання. Наук.-метод. збірник (Спеціальний випуск), К.-2003.-199 с.

5. Антонюк В.М. Роль післядипломної освіти в підготовці фахівців для нафтогазової галузі. Нові технології навчання. Наук.-метод. збірник (Спеціальний випуск, частина 2), К.-2003.-171 с.